

О. М. ГЛУЩЕНКО (<https://orcid.org/0000-0002-5423-3737>), канд. фарм. наук, доцент,
Ж. М. ПОЛОВА (<https://orcid.org/0000-0002-1874-2841>), д-р фарм. наук, проф.,
Т. А. БУТКЕВИЧ (<https://orcid.org/0000-0002-7570-6150>), канд. фарм. наук
Національний медичний університет імені О. О. Богомольця, м. Київ, Україна

МАРКЕТИНГОВЕ ДОСЛІДЖЕННЯ АСОРТИМЕНТУ ЛІКАРСЬКИХ ЗАСОБІВ ДЛЯ ЛІКУВАННЯ ЗАХВОРЮВАНЬ НОСОВОЇ ПОРОЖНИНИ НА РИНКУ УКРАЇНИ

Ключові слова: лікарські засоби, фармацевтичний ринок, захворювання носової порожнини, компоненти рослинного походження, маркетингові дослідження

АНОТАЦІЯ

Захворювання носової порожнини та приносних пазух залишаються одними з найпоширеніших у структурі звернень до лікарів-отоларингологів в Україні, що суттєво впливає на якість життя пацієнтів, погіршуючи інтелектуальну продуктивність та працездатність.

Метою дослідження було проведення маркетингового аналізу лікарських засобів для лікування захворювань носової порожнини на вітчизняному фармацевтичному ринку для визначення структури асортименту та обґрунтування розроблення комбінованого вітчизняного препарату на основі рослинних компонентів.

Дослідження базувалося на аналізі наукової літератури, інструкцій для медичного застосування, даних Державного реєстру лікарських засобів України та інформаційного ресурсу Compendium.com. Застосовано системно-аналітичний та математико-статистичний методи.

Станом на 01.11.2025 р. на фармацевтичному ринку України зареєстровано 169 торговельних назв лікарських засобів групи R01 «Засоби, що застосовуються при захворюваннях порожнини носа». Структурний аналіз виявив абсолютне домінування симпатоміметиків (підгрупа R01AA, 62,7%), зокрема препаратів ксилометазоліну (54 торговельні назви) та оксиметазоліну (39 торговельних назв). Частка імпортованих препаратів становить 58%, лідером серед країн-постачальників є Німеччина (30,6% торговельних назв), Хорватія і Швейцарія займають по 8,2% торговельних назв асортименту, Італія і Франція – по 7,14%. Вітчизняні лікарські засоби (42% ринку) виробляють 13 українських підприємств, з яких лідерами є АТ «Фармак» (28,99% торговельних назв), ТОВ «Корпорація «Здоров'я»» (17,39%), СП «Сперко Україна» (15,94%) та ТОВ «Мікрофарм» (14,49%). Домінуючими лікарськими формами є спреї (67,05%).

Аналізуючи асортимент лікарських засобів, що застосовують у разі захворювань порожнини носа, за природою діючих речовин встановлено, що переважають монопрепарати (79,9%). Аналіз препаратів, що містять рослинні компоненти, свідчить, що їх частка незначна (13%), 72,7% із них – вітчизняного виробництва, причому у 90,9% лікарських засобів компоненти рослинного походження використовують як допоміжні речовини, ефірні олії та екстракти поєднуються з синтетичними деконгестантами. Частка препаратів, що містять виключно компоненти рослинного походження, які є активними фармацевтичними інгредієнтами, мінімальна (0,1%, 2 торговельні назви).

Результати дослідження підтверджують доцільність розроблення нових вітчизняних комбінованих препаратів на основі компонентів рослинного походження.

O. M. HLUSHCHENKO (<https://orcid.org/0000-0002-5423-3737>),

Zh. M. POLOVA (<https://orcid.org/0000-0002-1874-2841>),

T. A. BUTKEVYCH (<https://orcid.org/0000-0002-7570-6150>)

Bogomolets National Medical University, Kyiv, Ukraine

MARKETING RESEARCH OF THE PRODUCT RANGE OF MEDICINAL PRODUCTS FOR THE TREATMENT OF NASAL CAVITY DISEASES ON THE UKRAINIAN MARKET

Key words: medicinal products, pharmaceutical market, nasal cavity diseases, herbal components, marketing research

ABSTRACT

Diseases of the nasal cavity and paranasal sinuses remain among the most common reasons for visits to otorhinolaryngologists in Ukraine, significantly impacting patients' quality of life by impairing intellectual productivity and work capacity.

The aim of the study was to conduct a marketing analysis of medicinal products for the treatment of nasal cavity diseases on the domestic pharmaceutical market in order to determine the assortment structure and justify the development of a combined domestic medicinal product based on herbal components.

The research was based on an analysis of scientific literature, instructions for medical use, data from the State Register of Medicinal Products of Ukraine, and the Compendium.com information resource. Systemic-analytical and mathematical-statistical methods were applied.

As of November 1, 2025, 169 trade names of medicinal products from group R01 («Nasal preparations») were registered on the pharmaceutical market of Ukraine. Structural analysis revealed the absolute dominance of sympathomimetics (subgroup R01AA, 62.7%), specifically xylometazoline (54 trade names) and oxymetazoline (39 trade names) preparations. The share of imported medicinal products is 58%, with Germany being the leading supplier country (30.6% of trade names), while Croatia and Switzerland each account for 8.2% of the product range by trade names. Italy and France each hold a share of 7.14%. Domestic medicinal products (42% of the market) are manufactured by 13 Ukrainian enterprises, with the market leaders being JSC «Farmak» (28.99% of trade names), LLC Corporation Zdorovya (17.39% of trade names), USJV «Sperco Ukraine» (15.94% of trade names), and LLC «Micropharm» (14.49% of trade names). The dominant dosage forms are sprays (67.05%) and nasal drops (28.82%).

Analysis of the product range of medicinal products used for the treatment of nasal cavity diseases by the nature of their active ingredients reveals that single-component drugs predominate (79.9%). The analysis of products containing herbal components shows that their share is insignificant (13%), with 72.7% of them being of domestic production. Furthermore, in 90.9% of these medicines, herbal components are used as excipients, where essential oils and extracts are combined with synthetic decongestants. The share of products containing exclusively herbal components as active pharmaceutical ingredients is minimal (0.1%, 2 trade names).

The research results confirm the feasibility of developing new domestic combined preparations based on herbal components.

Вступ

Захворювання носа та приносових пазух – одні з найпоширеніших серед дорослого та дитячого населення України. Їх частка в структурі звернень до лікарів-отоларингологів сягає 60–65%. Провідними етіологічними чинниками цих захворювань є вірусні інфекції, такі як риновіруси, аденовіруси, віруси грипу та парагрипу. Вони часто призводять до враження слизової оболонки носової порожнини, клінічними проявами чого є закладеність носа, чхання, ринорея та порушення носового дихання. Ці симптоми суттєво знижують якість життя пацієнтів і часто потребують медикаментозного лікування [1–3]. Поширення інфекції з носової порожнини на одну або

кілька пазух – одна з основних причин синуситу. Застуда може зумовити запалення пазух, яке часто має безсимптомний перебіг. Близько 50% усіх бактеріальних інфекцій приносівих пазух спричинені *Streptococcus pneumoniae* та *Haemophilus influenzae*. Близько 52% пацієнтів, які звертаються через біль у пазухах, пов'язують це захворювання з неефективним лікуванням застуди. Оцінки якості життя серед пацієнтів із синуситом, проведені Ida Zulfa Lutfiyani та співавт., свідчать про суттєвий негативний вплив цього захворювання на повсякденне життя пацієнтів. Так, 98% опитаних зазначили, що синусит перешкоджає їм у фізичній активності, а 78% повідомили про біль упродовж чотирьох тижнів перед зверненням до лікаря. Біль у пазухах значно погіршувала інтелектуальну продуктивність, працездатність і загальну якість їх життя [4–5]. Відповідно до клінічних рекомендацій та протоколів лікування захворювань порожнини носа і приносівих пазух, для фармакотерапії синуситу застосовують широкий спектр лікарських засобів (ЛЗ), зокрема судинозвужувальні препарати, антигістамінні засоби, глюкокортикостероїди для місцевого застосування, муколітики, а також комбіновані лікарські препарати [1, 6–7].

Наявність значної кількості фармакотерапевтичних підходів зумовлює необхідність проведення маркетингового аналізу ЛЗ, представлених на фармацевтичному ринку України, з метою оцінювання структури асортименту, співвідношення вітчизняних та іноземних препаратів, а також частки комбінованих ЛЗ у групі R01.

Аналізом структури вітчизняного фармацевтичного ринку ЛЗ для лікування захворювань носової порожнини та визначенням конкурентоспроможності фірмовиробників займалися Зарічна Т. П. та співавт., Паращин Ж. Д., Стадницька Н. Є. та Салій О. О., які зосередили увагу на маркетингових дослідженнях, а також на вивченні складу та лікарських форм (ЛФ) препаратів групи R01 [8–13]. Медико-соціальні аспекти лікування гострого риносинуситу наведено у працях Соломка Д. С., Кухтенка О. С. і Кузьмич Т. І. [14–16].

Однак більшість цих публікацій присвячено переважно кількісному та структурному аналізу асортименту ЛЗ для лікування захворювань носової порожнини на фармацевтичному ринку України [8–13]. У межах цього дослідження зазначені напрацювання було доповнено аналізом складу препаратів групи R01 з акцентом на наявність компонентів рослинного походження.

Лікарські рослини та фітопрепарати, які людство використовує здавна, залишаються важливою основою систем охорони здоров'я в усьому світі. Незважаючи на активне впровадження синтетичних ЛЗ, попит на натуральні препарати продовжує зростати. Традиційний досвід застосування лікарських рослин стимулює нові фітохімічні та біологічні дослідження, спрямовані на одержання ефективних і безпечних терапевтичних рішень [17–18]. Відомі своєю антисептичною (бактерицидною, віруліцидною, фунгіцидною) та загоювальною дією, вони широко застосовуються як антимікробні, знеболювальні, протизапальні, спазмолітичні, місцеві анестезуючі та седативні засоби. ЛЗ на основі ефірних олій, що виступають природними антимікробними агентами, знайшли своє застосування в фармацевтичній ботаніці, фітопатології, медичній та клінічній мікробіології, фармакології, а також у галузі консервування харчових продуктів.

Таким чином, маркетингове дослідження ЛЗ для лікування захворювань носової порожнини та приносних пазух на фармацевтичному ринку України є актуальним.

Мета роботи – виконання маркетингового дослідження ЛЗ для лікування захворювань носової порожнини на фармацевтичному ринку України для визначення структури асортименту та обґрунтування розроблення комплексного вітчизняного препарату, до складу якого входять компоненти рослинного походження.

Матеріали та методи дослідження

Дослідження асортименту ЛЗ для лікування захворювань носової порожнини базувалося на аналізі наукової літератури, інструкцій для медичного застосування, даних Державного реєстру ЛЗ України та інформаційного ресурсу Compendium.com. Асортимент ЛЗ для зазначених захворювань вивчали за такими параметрами: країна-виробник, фірма-виробник, ЛФ та склад [19–20]. У процесі дослідження застосовано системно-аналітичний та математико-статистичний методи аналізу.

Результати дослідження та обговорення

Згідно з проведеним дослідженням асортименту ЛЗ для лікування захворювань носової порожнини на фармацевтичному ринку України станом на 01.11.2025 року нами встановлено, що зареєстровано 169 торгових назв (ТН) ЛЗ групи R01 «Засоби, що застосовуються при захворюваннях порожнини носа» [19–20].

Таблиця 1

Аналіз асортименту лікарських засобів, що застосовують при захворюваннях носової порожнини

АТС-група	Назва фармакотерапевтичної групи	Кількість зареєстрованих ЛЗ		
		загальна кількість	частка, %	
R01AA	Симпатоміметики, прості препарати		106	62,7
R01AA04	Фенілефрин	2		
R01AA05	Оксиметазолін	39		
R01AA07	Ксилометазолін	54		
R01AA08	Нафазолін	8		
R01AA09	Трамазолін	1		
R01A	Мірамістин	2		
R01AB	Симпатоміметики у комбінації з іншими засобами (за виключенням кортикостероїдів)		23	13,6
R01AB01	Фенілефрин	4		
R01AB06	Ксилометазолін	18		
R01AB08	Туаміногептан+ацетилцистеїн	1		
R01AC	Протиалергійні засоби, за виключенням кортикостероїдів		5	2,9
R01AC01	Кислота кромогліциєва	1		
R01AC03	Азеластин	2		
R01AC08	Олопатадин	2		
R01AD	Кортикостероїди		24	14,2
R01AD01	Беклометазон	2		
R01AD05	Будесонід	1		
R01AD08	Флутиказон	2		
R01AD09	Мометазон	15		
R01AD12	Флутиказон фураат	2		
R01AD53	Дексаметазон, комбінації	1		
R01AD58	Флутиказон, комбінації	1		

АТС-група	Назва фармакотерапевтичної групи	Кількість зареєстрованих ЛЗ	
		загальна кількість	частка, %
R01AX	Інші засоби для лікування захворювань порожнини носа		
R01AX08	Фраміцетин	1	9
R01AX10	Інші засоби	6	
R01AX30	Комбінації	2	
R01B	Системно діючі протинабрякові засоби, що застосовують у разі патології порожнини носа		2
R01BA	Симпатоміметики		
R01BA52	Псевдоефедрин, комбінації	1	
R01BA53	Фенілефрин, комбінації	1	1,3

Структурний аналіз групи R01 за АТС-класифікацією (табл. 1) виявив абсолютне домінування препаратів підгрупи R01AA «Симпатоміметики, прості препарати», частка яких становить 62,7%. Найбільшу питому вагу серед них мають засоби підгрупи R01AA07 «Ксилометазолін» (54 ТН) та R01AA05 «Оксиметазолін» (39 ТН), які дублюються різними фармацевтичними виробниками.

Другою за чисельністю є група R01AD «Кортикостероїди», частка якої становить 14,2% від усіх зареєстрованих ТН. Це підкреслює їхню важливу роль у лікуванні алергічного риніту та хронічних запальних захворювань носової порожнини. Встановлено, що в межах групи R01AD переважає підгрупа R01AD09 «Мометазон» (15 ТН).

Частка групи R01AB «Симпатоміметики в комбінації з іншими засобами» становить 13,11% асортименту групи R01. Найбільше препаратів у цій групі належать до підгрупи R01AB06 «Ксилометазолін» (18 ТН).

Інші групи ЛЗ для лікування захворювань носової порожнини (R01AX, R01AC, R01B) представлені значно меншою кількістю ТН. Їх частки становлять 5,3%, 2,9% та 1,3% відповідно.

Відповідно до протоколу фармацевта «Симптоматичне лікування риніту» [6], до рекомендованих безрецептурних ЛЗ належать: антигістамінні ЛЗ для системного та місцевого застосування, препарати для місцевого лікування захворювань порожнини носа та засоби елімінаційної терапії. Ці ж протоколи встановлюють чіткі обмеження щодо застосування судинозвужувальних препаратів (деконгестантів) симпатоміметичної дії, зокрема максимальну тривалість лікування – не більше 7 днів [1, 6–7, 21].

Результати нашого аналізу фармацевтичного ринку підтверджують, що саме симпатоміметики становлять основу асортименту групи R01 і користуються найбільшим попитом. Однак на практиці нерідко фіксується порушення рекомендованих термінів їх застосування, що підкреслює важливість обов'язкового консультування пацієнтів фармацевтом під час відпуску цих безрецептурних препаратів.

Аналіз структури асортименту ЛЗ для лікування захворювань носової порожнини за країною-виробником показав, що на вітчизняному ринку домінує фармацевтична продукція іноземного виробництва – 58%.

За результатами дослідження асортименту ЛЗ групи R01 за корпоративною належністю встановлено, що препарати іноземного виробництва надходять із двадцяти країн (рис. 1) і виробляються тридцятьма дев'ятьма підприємствами. Серед іноземних країн-постачальників лідером на вітчизняному ринку є Німеччина (30,6% ТН).

Встановлено, що серед іноземних фірм-виробників на цьому ринковому сегменті найбільшу кількість ТН ЛЗ мають: Пі енд Джі Хелс Джермані ГмБХ (Німеччина) – 12,24% (12 ТН), Халеон КХ САРЛ (Швейцарія), Ядран-Галенський Лабораторій д.д. (Хорватія) – по 8,16% (8 ТН), а також СТАДА Арцнайміттель АГ (Німеччина) та Біофарм СА (Румунія) – по 5,1% (5 ТН), Меркле ГмБХ (Німеччина), Уорлд Медіцин Ілач (Туреччина) й Істітуто Де Анжелі С.р.л. Італія – по 4,1% (4 ТН) кожна.

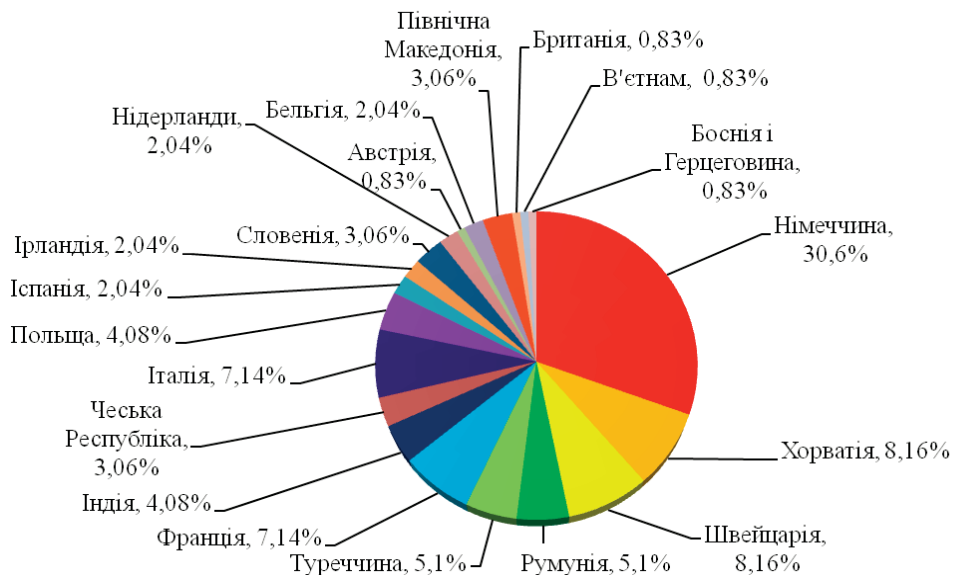

Рис. 1. Аналіз наповненості асортименту ринку лікарських засобів групи R01 іноземними фірмами-виробниками

На підставі аналізу асортименту ЛЗ групи R01 вітчизняного виробництва встановлено, що їх випускають тринадцять українських фармацевтичних підприємств (рис. 2). Лідерами на ринку є: АТ «Фармак» (28,99% ТН), ТОВ «Корпорація "Здоров'я"» (17,39% ТН), СП «Сперко Україна» (15,94% ТН) і ТОВ «Мікрофарм» (14,49% ТН).

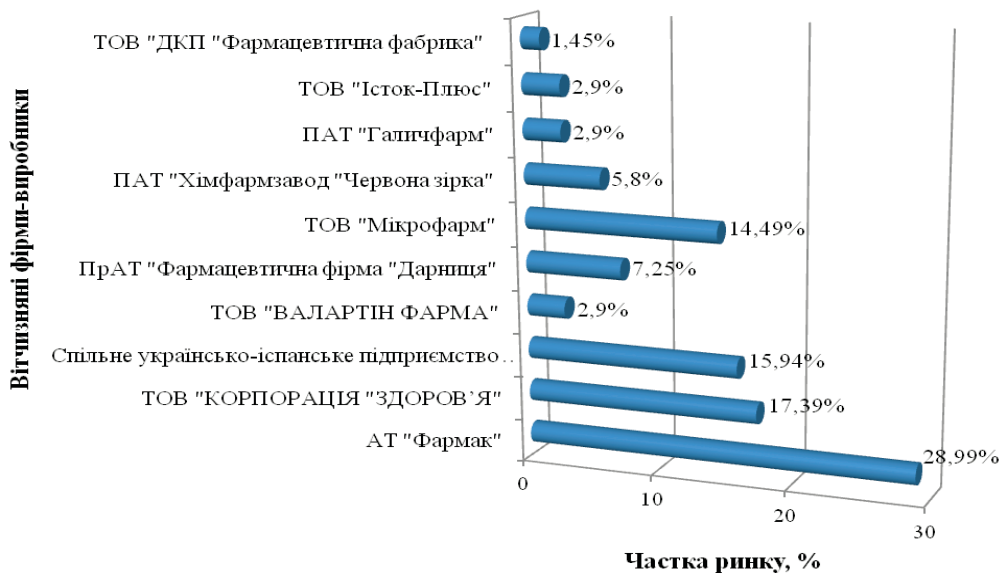

Рис. 2. Аналіз наповненості асортименту ринку лікарських засобів групи R01 вітчизняними фірмами-виробниками

Аналіз асортименту ЛЗ для лікування захворювань носової порожнини за ЛФ виявив схожу структуру як для імпортованих, так і для вітчизняних препаратів. Серед ЛЗ домінують спреї назальні (68,48% серед ТН ЛЗ іноземного виробництва та 66,23% серед ТН ЛЗ вітчизняного виробництва). Українські підприємства не виробляють крапель оральних та бальзамів для інгаляцій в олівці (рис. 3).

Рис. 3. Аналіз асортименту лікарських засобів, що застосовують при захворюваннях порожнини носа за лікарською формою

Аналізуючи асортимент ЛЗ, що застосовують при захворюваннях порожнини носа за природою діючих речовин встановлено, що монопрепарати займають 79,9%, комплексні природного та синтетичного походження – 11,83%, комбіновані синтетичного походження – 8,17%, а комбіновані природного походження лише 0,1%.

Активний розвиток сегмента фітопрепаратів зумовлений зростанням попиту на ЛЗ, придатні для тривалого застосування, з високим профілем безпеки. Це пов'язано з тим, що споживачі сприймають фітопрепарати як засоби з меншим ризиком побічних ефектів.

Аналіз пропозиції ЛЗ групи R01, до складу яких входять рослинні компоненти (табл. 2), свідчить, що їх частка в даній фармакотерапевтичній групі є незначною (13%), а асортимент – обмеженим. Встановлено, що лише 22 ТН представлені комплексними препаратами, де синтетичні діючі речовини поєднані з компонентами рослинного походження – ефірними оліями та екстрактами. Отже, представленість рослинних компонентів у складі ЛЗ для лікування захворювань носової порожнини залишається обмеженою.

Аналіз пропозиції ЛЗ групи R01, що містять рослинні компоненти, за ТН, виробником, країною походження та ЛФ свідчить про такі тенденції: 72,7% цих препаратів виробляють вітчизняні фірми; у переважній більшості випадків (90,9%) рослинні компоненти використовують як допоміжні речовини і поєднуються з деконгестантами (судинозвужувальними засобами); частка препаратів, що містять виключно компоненти рослинного походження, які й є активними фармацевтичними інгредієнтами, є мінімальною (0,1%, 2 ТН) (табл. 2).

**Аналіз пропозиції лікарських засобів групи R01, до складу яких входять
рослинні компоненти, за складом і лікарською формою**

Торгове найменування, виробник, форма випуску	Фірма-виробник та країна	Діючі, допоміжні речовини
Піновіт, краплі назальні	АТ «Фармак», Україна	Олія сосни гірської, олія м'яти, олія евкаліптова, α -токоферол ацетат, тимол
Зірка, бальзам для інгаляцій в олівці	Данафа Фармасьютікал Джоінт Сток Компані, В'єтнам	Ментол, камфора, олія м'яти перцевої, олія евкаліптова, олія гвоздична, олія корична
Віброцил, краплі назальні	Халеон КХ САРЛ, Швейцарія	Диметиндену малеат, фенілефрин, олія ефірна лавандова
Мілт, краплі назальні	АТ «Фармак», Україна	Фенілефрин, диметиндену малеат, екстракт лаванди
ЕДЕМ® РІНО, спрей назальний		
Грипоцитрон Риніс, спрей назальний	ТОВ «Фармацевтична компанія „Здоров'я“»	Диметиндену малеат, фенілефрин, олія м'яти перцевої
Алергомакс, спрей назальний, розчин		
Ринт, назальний спрей® з ментолом	АТ «Фармак», Україна	Оксиметазоліну гідрохлорид, олія ромашки, евкаліптол
Ринт, назальний спрей® зволожуючий		Оксиметазоліну гідрохлорид, олія ромашки, евкаліптол, гліцерин;
Фармазолін® з м'ятою та евкаліптом, спрей назальний		Ксилметазоліну гідрохлорид, олія евкаліптова, олія м'яти
Евказолін Аква, спрей назальний		Ксилметазоліну гідрохлорид, олія рицинова поліетоксильована, олія евкаліптова
Евкаспрей, спрей назальний	Сперко Україна	Ксилметазоліну гідрохлорид, олія рицинова поліетоксильована, олія евкаліптова
Евкаспрей турбо, спрей назальний дозований		
Риностоп, спрей назальний		
Флоноксил, спрей назальний дозований		
Евкафіліпт® ксило, спрей назальний дозований	ПРАТ «Хімфармзавод „Червона зірка“», Україна	Ксилметазоліну гідрохлорид, ментол (левоментол), олія евкаліптова (евкаліптол)
Отривін з ментолом та евкаліптом, спреиназальний	Халеон КХ САРЛ, Швейцарія	
Вікс актив синекс, спреиназальний	Проктер енд Гембл Мануфактуринг	Оксиметазолін, ментол (левоментол), евкаліптол, алое екстракт сухий, L-карвон
Назо-спрей з екстрактом алое, спреиназальний	ТОВ «Фармацевтична компанія „Здоров'я“»	Оксиметазоліну гідрохлорид, камфора рацемічна, левоментол, цинеол (евкаліптол).
Нокспрей актив, спреиназальний	Сперко Україна	
Носолін® плюс, спрей назальний	АТ «СТОМА»	Оксиметазоліну гідрохлорид, камфора рацемічна, левоментол, цинеол (евкаліптол).
Назол® Адванс, спрей назальний	Істітуто Де Анжелі С.р.л.,	

У результаті аналізу складу ЛЗ групи R01 встановлено, що найпоширенішими компонентами рослинного походження є ефірна олія евкаліпта (евкаліптол) – входять до складу 68,18% ТН, що містять фітокомпоненти; ефірна олія м'яти перцевої та ментол (левоментол) – по 22,73% ТН. Комплексні препарати, що містять компоненти

рослинного походження (ефірні олії, екстракти), займають лише 13% асортименту, причому 68,18% із них містять ефірну олію евкаліпта (евкаліптол).

Їх дія реалізується переважно через сенсорні механізми: зменшення подразнення слизової оболонки, помірну протизапальну та антисептичну активність, а також стимуляцію мукоциліарного кліренсу. Зокрема, ментол забезпечує суб'єктивне відчуття полегшення носового дихання, евкаліптол сприяє виведенню слизу, ефірна олія лаванди та тимол виявляють протизапальні властивості [19–20].

За результатами виконаного аналізу препаратів групи R01 нами сформовано макроконтур досліджуваного сегмента ЛЗ на фармацевтичному ринку України (рис. 4). Встановлено перевагу кількості продукції іноземного виробництва (58%) та домінування підгрупи R01AA «Симпатоіміметики, прості препарати» (62,7%). Більшість засобів – це монопрепарати синтетичного походження (79,9%), виготовлені у формі спреїв назальних (67,05%). Серед країн-імпортерів лідує Німеччина (30,6% ТН). На вітчизняному ринку домінує продукція АТ «Фармак» (28,99% від вітчизняного сегмента).

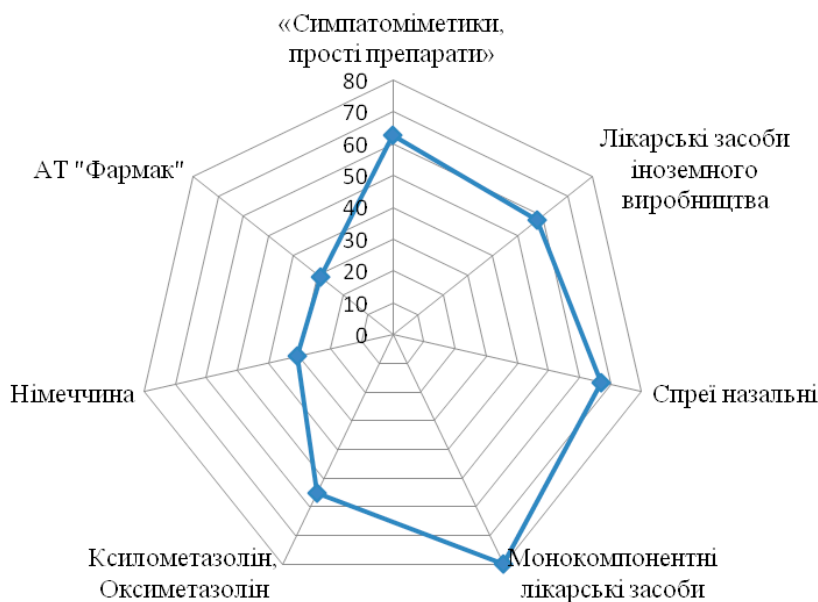

Рис. 4. Макроконтур сегмента лікарських засобів, що застосовують при захворюваннях порожнини носа, на фармацевтичному ринку України

На фармацевтичному ринку України представлено обмежений асортимент ЛЗ для лікування захворювань носової порожнини, що містять рослинні компоненти. Це обґрунтовує актуальність пошуку та розроблення нових препаратів на основі перспективних видів лікарських рослин.

Одержані дані свідчать про доцільність створення багатокомпонентних ЛЗ, які забезпечать комплексний підхід до терапії, поєднуючи етіотропну дію, симптоматичне полегшення та захист слизової оболонки.

Висновки

1. За результатами маркетингового дослідження, на фармацевтичному ринку України зареєстровано 169 торгових назв лікарських засобів групи R01 («Засоби, що застосовуються при захворюваннях порожнини носа»). Переважають препарати

підгрупи R01AA «Симпатоміметики, прості препарати» (62,7%), які дублюють різні виробники. Більшість препаратів (58%) є іноземного виробництва і надходять із 20 країн, серед яких лідером є Німеччина (30,6% торгових назв).

2. Частка вітчизняних лікарських засобів становить 42%, їх виробляють 13 українських підприємств, лідерами є АТ «Фармак» (21 торгова назва), ТОВ «Корпорація "Здоров'я"» (12 торгових назв), СП «Сперко Україна» (11 торгових назв) та ТОВ «Мікрофарм» (10 торгових назв). За видом лікарської форми домінуючими є спреї (67,05%) та краплі назальні (28,82%).

3. Аналіз асортименту лікарських засобів для лікування захворювань порожнини носа за природою діючих речовин встановив перевагу монопрепаратів (79,9%). Комплексні засоби природного та синтетичного походження становлять 11,83%, комбіновані синтетичні препарати – 8,17%, а комбіновані засоби виключно природного походження – лише 0,1%.

4. Частка препаратів із компонентами рослинного походження становить 13%, причому 72,7% із них виробляють в Україні. У 90,9% випадків рослинні інгредієнти поєднуються з деконгестантами. Найпоширенішими компонентами є ефірна олія евкаліпта або евкаліптол (68,18% торгових назв), а також ефірна олія м'яти перцевої та ментол (по 22,73%). Лікарські засоби суто рослинного складу представлені мінімально – двома торговими назвами (0,1%). Результати дослідження підтверджують доцільність розроблення нових вітчизняних комбінованих лікарських засобів на основі компонентів рослинного походження, зокрема із використанням фітоекстрактів із протизапальною, антисептичною та муколітичною дією.

Список використаної літератури

1. International Pharmaceutical Federation (FIP). Cold, flu and sinusitis: Managing symptoms and supporting self-care. *A handbook for pharmacists*. The Hague: International Pharmaceutical Federation, 2021. 36 p.
2. Russo E., Giombi F., Paoletti G., Heffler E., Canonica G. W., Pirola F., Mercante G., Spriano G., Malvezzi L., Keber E., Giua C. Use, Abuse, and Misuse of Nasal Medications: Real-Life Survey on Community Pharmacist's Perceptions. *J. Pers. Med.* 2023. Vol. 13 (4). P. 579. <https://doi.org/10.3390/jpm13040579>
3. Mokhatrish M., Almatrafi S., Aldrees T., Aldriweesh T., Al Ghamdi F., Al-Dosary A., Alhumaydani N., Aldakkan O., Alrudian N., Ali A. Pharmacists' Attitudes Towards Long-Term Use of Nasal Decongestants: A Cross-Sectional Study. *J. Multidiscip. Health.* 2024. Vol. 17. P. 1079–1090. <https://doi.org/10.2147/jmdh.s451835>
4. Schwartz J. S., Tajudeen B. A., Kennedy D. W. Diseases of the nasal cavity. *Handb. Clin. Neurol.* 2019. Vol. 164. P. 285–302. <https://doi.org/10.1016/B978-0-444-63855-7.00018-6>
5. Lutfiyani I. Z., Sardjana A. T. W. W., Tjahyadewi S., Masfiah M., Rahayu R. Relationship between Nasal Congestion and Quality of Life of Allergic Rhinitis Patients. *JAMR.* 2024. Vol. 5 (1). P. 28–35. <https://doi.org/10.30659/jamr.5.1.28-35>
6. Уніфікований клінічний протокол первинної та спеціалізованої медичної допомоги «Гострий риносинусит». Державний експертний центр Міністерства охорони здоров'я України, 2023. С. 34. URL: <https://www.dec.gov.ua/?ZG93bmxvYWQ=d3AtY29udGVudC91cGxvYWZRzLzIwMjMvMTAvZ3JfMTc5M18xMzEwMjAyMy5wZGY=>
7. Протокол фармацевта при відпуску лікарських засобів без рецепта «Симптоматичне лікування риніту». URL: <https://www.dec.gov.ua/mtd/protokoly-farmaczevta/>
8. Зарічна Т. П., Брагар Н. О., Гоцуля А. С., Британова Т. С. Дослідження вітчизняного ринку лікарських засобів, які застосовують при захворюваннях порожнини носа. *Фармац. журн.* 2024. Т. 79. № 6. С. 25–35. <https://doi.org/10.32352/0367-3057.6.24.02>
9. Parashchyn Z. P., Lobur I. P., Kyrychuk A. O., Bryda O. R., Stadnytska N. E. Study of the composition of drugs for the treatment of diseases of the nose cavity. *Chemistry, Technology and Application of Substances.* 2021. Vol. 4 (2). P. 54–63. <https://doi.org/10.23939/ctas2021.02.054>
10. Салій О. О., Баула О. П., Мелеш К. Й., Кузьміна Г. І. Маркетингове дослідження асортименту лікарських засобів на основі солей природного походження. *Фармац. журн.* 2022. Т. 77. № 5. С. 23–34. <https://doi.org/10.32352/0367-3057.5.22.03>

11. Стадницька Н. Є., Паращин Ж. Д., Лобур І. П., Фітьо І. В. Аналіз вітчизняного ринку ЛЗ, які застосовуються при захворюваннях порожнини носа. *Фармацевтичний часопис*. 2021. № 2. С. 36–43. <https://doi.org/10.11603/2312-0967.2021.2.12126>

12. Стадницька Н. Є., Паращин Ж. Д., Лобур І. П. Порівняння асортименту ЛЗ, що застосовуються при захворюваннях порожнини носа в Україні та Польщі. *Фармацевтичний часопис*. 2022. № 3. С. 33–40. <https://doi.org/10.11603/2312-0967.2022.3.13343>

13. Соломко Д. С., Макаренко О. В. Медико-соціальні аспекти лікування гострого риносинуситу. *Вісник проблем біології і медицини*. 2018. № 4. С. 122–125. <https://doi.org/10.29254/2077-4214-2018-4-1-146-122-125><https://repo.dma.dp.ua/4974/>

14. Кухтенко О. С., Гладух Є. В., Сімонян Л. С. Аналіз вітчизняного ринку лікарських засобів для лікування запальних захворювань дихальних шляхів. *Управління, економіка та забезпечення якості в фармації*. 2017. № 4 (52). С. 42–49. <https://doi.org/10.24959/uekj.17.35>

15. Almalki Z. A., Atalla A. A., Altalhi F. M., Alnemari F. S., Alharbi W. G., Almajed J. A., Baiuomy A. R. The Prevalence and Impact of Allergic Rhinitis on Academic Performance and Quality of Life Among Medical Students in Saudi Arabia. *Cureus*. 2023. Vol. 15 (7). P. e42342. <https://doi.org/10.7759/cureus.42342>

16. Brożek J. L., Bousquet J., Agache I., Agarwal A., Bachert C., Bosnic-Anticevich S., Brignardello-Petersen R., Canonica G. W., Casale T., Chavannes N. H., Correiade Sousa J., Cruz A. A., Cuello-Garcia C. A., Demoly P., Dykewicz M., Etzeandia-Ikobaltzeta I., Florez I. D., Fokkens W., Fonseca J., Hellings P. W., ... Schönemann H. J. Allergic Rhinitis and its Impact on Asthma (ARIA) guidelines-2016 revision. *J. Allergy Clin. Immunol.* 2017. Vol. 140 (4). P. 950–958. <https://doi.org/10.1016/j.jaci.2017.03.050>

17. Simmonds M. Plants in traditional treatment for nasal congestion: insights from ethnobotany and pharmacology. *Res. J. Pharmacognosy*. 2025. Vol. 12 (4). P. 99–123. <https://doi.org/10.22127/RJP.2025.516213.2782>

18. Hoang M. P., Chitsuthipakorn W., Snidvongs K. Herbal medicines for allergic rhinitis: a systematic review and meta-analysis. *Curr. Allergy Asthma Rep.* 2021. Vol. 21 (4). P. 25. <https://doi.org/10.1007/s11882-021-00999-9>

19. Державний реєстр лікарських засобів. URL: <https://drlz.info/register/products/>

20. Компендіум лікарських засобів. URL: <https://compendium.com.ua>

21. Наказ Міністерства охорони здоров'я України від 04.01.2018 р. № 13 «Про деякі питання застосування Україномовного варіанта Міжнародної класифікації первинної медичної допомоги». URL: <http://moz.gov.ua/article/ministry-mandates/nakaz-moz-ukraini-vid-04012018--13-pro-dejakipitannja-zastosuvannja-ukrainomovnogo-variantu-mizhnarodnoi-klasifikaciiipervinnoi-medichnoi-dopomogiicpc-2-e>

References

1. International Pharmaceutical Federation (FIP). Cold, flu and sinusitis: Managing symptoms and supporting self-care (2021). *A handbook for pharmacists*. The Hague: International Pharmaceutical Federation, 36 p.

2. Russo, E., Giombi, F., Paoletti, G., Heffler, E., Canonica, G. W., Pirola, F., Mercante, G., Spriano, G., Malvezzi, L., Keber, E., & Giua, C. (2023). Use, Abuse, and Misuse of Nasal Medications: Real-Life Survey on Community Pharmacist's Perceptions. *J. Pers. Med.*, 13 (4), 579. <https://doi.org/10.3390/jpm13040579>

3. Mokhatrish, M., Almatrafi, S., Aldrees, T., Aldriweesh, T., AlGhamdi, F., Al-Dosary, A., Alhumaydani, N., Aldakhsan, O., Alrudian, N., & Ali, A. (2024). Pharmacists' Attitudes Towards Long-Term Use of Nasal Decongestants: A Cross-Sectional Study. *J. Multidiscip. Health.*, 17, 1079–1090. <https://doi.org/10.2147/jmdh.s451835>

4. Schwartz, J. S., Tajudeen, B. A., & Kennedy, D. W. (2019). Diseases of the nasal cavity. *Handb. Clin. Neurol.*, 164, 285–302. <https://doi.org/10.1016/B978-0-444-63855-7.00018-6>

5. Lutfiyani, I. Z., Sardjana, A. T. W. W., Tjahyadewi, S., Masfiah, M., & Rahayu, R. (2024). Relationship between Nasal Congestion and Quality of Life of Allergic Rhinitis Patients. *JAMR*, 5 (1), 28–35. <https://doi.org/10.30659/jamr.5.1.28-35>

6. Unifikovanyi klinichniy protokol pervynnoi ta spetsializovanoi medychnoi dopomohy «Hostryi rynosynusyt» [Unified clinical protocol for primary and specialized medical care «Acute rhinosinusitis»] (2023). Derzhavnyi ekspertnyi tsentr Ministerstva okhorony zdorovia Ukrainy, 34. URL: <https://www.dec.gov.ua/?ZG93bmxvYWQ=d3AtY29udGVudC91cGxvYWZlZlZlMjMvMTAvZ3JfMTc5M18xMzEwMjAyMy5wZGY=> [in Ukrainian].

7. Protokol farmatsevtva pry vidpusku likarskykh zasobiv bez retseptu «Symptomatychnе likuvannia rynitu» [Pharmacist's protocol for dispensing over-the-counter medications «Symptomatic treatment of rhinitis»]. URL: [https://www.dec.gov.ua/mtd/protokoly-farmatsevtva/\[in Ukrainian\]](https://www.dec.gov.ua/mtd/protokoly-farmatsevtva/[in Ukrainian]).

8. Zarichna, T. P., Brahar, N. O., Hotsulia, A. S., & Brytanova, T. S. (2024). Doslidzhennia vitchyznianoho rynku likarskykh zasobiv, yaki zastosovuiut pry zakhvoriuvanniakh porozhnyny nosa [Research of the domestic market of medicines used for diseases of the nasal cavity]. *Farmats. zhurn.*, 79, 6, 25–35. [in Ukrainian].

9. Parashchyn, Z. P., Lobur, I. P., Kyrychuk, A. O., Bryda, O. R., & Stadnytska, N. E. (2021). Study of the composition of drugs for the treatment of diseases of the nose cavity. *Chemistry, Technology and Application of Substances*, 4 (2), 54–63. <https://doi.org/10.23939/ctas2021.02.054>

10. Salii, O. O., Baula, O. P., Melesh, K. Yu., & Kuzmina, G. I. (2022). Marketynhove doslidzhennia asortymentu likarskykh zasobiv na osnovi solei pryrodnoho pokhodzhennia [Marketing research of the range of medicinal products based on salts of natural origin]. *Farmats. zhurn.*, 77, 5, 23–34. <https://doi.org/10.32352/0367-3057.5.22.03> [in Ukrainian].

11. Stadnytska, N. Ye., Parashchyn, Zh. D., Lobur, I. P., & Fito, I. V. (2021). Analiz vitchyznianoho rynku LZ, yaki zastosovuiutsia pry zakhvoriuvanniakh porozhnyny nosa [Analysis of the domestic market of drugs used for diseases of the nasal cavity]. *Farmatsevtychnyi chasopys*, 2, 36–43. <https://doi.org/10.11603/2312-0967.2021.2.12126> [in Ukrainian].

12. Stadnytska, N. Ye., Parashchyn, Zh. D., & Lobur, I. P. (2022). Porivniannia asortymentu LZ, shcho zastosovuiutsia pry zakhvoriuvanniakh porozhnyny nosa v Ukraini ta Polshchi [Comparison of the range of drugs used for diseases of the nasal cavity in Ukraine and Poland]. *Farmatsevtychnyi chasopys*, 3, 33–40. <https://doi.org/10.11603/2312-0967.2022.3.13343> [in Ukrainian].

13. Solomko, D. S., & Makarenko, O. V. (2018). Medyko-sotsialni aspekty likuvannia hostroho rynosynusytu [Medico-social aspects of treatment of acute rhinosinusitis]. *Visnyk problem biologii i medytsyny*, 4, 122–125. <https://doi.org/10.29254/2077-4214-2018-4-1-146-122-125> <https://repo.dma.dp.ua/4974/> [in Ukrainian].

14. Kukhtenko, O. S., Hladukh, Ye. V., Simonian, L. S. (2017). Analiz vitchyznianoho rynku likarskykh zasobiv dlia likuvannia zapalnykh zakhvoriuvan dykhalnykh shliakhiv [Domestic market analysis of medicinal products for treatment of inflammatory respiratory diseases]. *Upravlinnia, ekonomika ta zabezpechennia yakosti v farmatsii*, 4 (52), 42–49. <https://doi.org/10.24959/uekj.17.35> [in Ukrainian].

15. Almalki, Z. A., Atalla, A. A., Altalhi, F. M., Alnemari, F. S., Alharbi, W. G., Almajed, J. A., & Baiuomy, A. R. (2023). The Prevalence and Impact of Allergic Rhinitis on Academic Performance and Quality of Life Among Medical Students in Saudi Arabia. *Cureus*, 15 (7). <https://doi.org/10.7759/cureus.42342>

16. Brożek, J. L., Bousquet, J., Agache, I., Agarwal, A., Bachert, C., Bosnic-Anticevich, S., Brignardello-Petersen, R., Canonica, G. W., Casale, T., Chavannes, N. H., Correia de Sousa, J., Cruz, A. A., Cuello-Garcia, C. A., Demoly, P., Dykewicz, M., Etzeandía-Ikobaltzeta, I., Florez, I. D., Fokkens, W., Fonseca, J., Hellings, P. W., ... & Schünemann, H. J. (2017). Allergic Rhinitis and its Impact on Asthma (ARIA) guidelines-2016 revision. *J. Allergy Clin. Immunol.*, 140 (4), 950–958. <https://doi.org/10.1016/j.jaci.2017.03.050>

17. Simmonds, M. (2025). Plants in traditional treatment for nasal congestion: insights from ethnobotany and pharmacology. *Res. J. Pharmacognosy*, 12 (4), 99–123. <https://doi.org/10.22127/RJP.2025.516213.2782>

18. Hoang, M. P., Chitsuthipakorn, W., & Snidvongs, K. (2021). Herbal medicines for allergic rhinitis: a systematic review and meta-analysis. *Curr. Allergy Asthma Rep.*, 21 (4), 25. <https://doi.org/10.1007/s11882-021-00999-9>

19. Derzhavnyi reiestr likarskykh zasobiv [State Register of Medicinal Products]. URL: <https://drlz.info/register/products/> [in Ukrainian].

20. Compendium likarskykh zasobiv [Compendium of medicinal products]. URL: <https://compendium.com.ua> [in Ukrainian].

21. Nakaz Ministerstva okhorony zdorovia Ukrainy vid 04.01.2018 r. № 13 «Pro deiaki pytannia zastosuvannia Ukrainomovnoho varianta Mizhnarodnoi klasyfikatsii pervynnoi medychnoi dopomohy [Order of the Ministry of Health of Ukraine dated January 4, 2018 No. 13 «On some issues of applying the Ukrainian version of the International Classification of Primary Health Care»]. URL: <http://moz.gov.ua/article/ministry-mandates/nakaz-moz-ukraini-vid-04012018--13-pro-dejakipitannja-zastosuvannja-ukrainomovnogo-variantu-mizhnarodnoi-klasifikacii-pervynnoi-medichnoi-dopomogiicp-2-e> [in Ukrainian].

Конфлікт інтересів відсутній.

Внесок авторів:

Глуценко О. М. – формування наукової ідеї, дизайн дослідження, проведення аналізу, написання статті;

Полова Ж. М. – узгодження дизайну дослідження, остаточне редагування тексту статті;

Буткевич Т. А. – аналіз літератури, обґрунтування науково-теоретичних основ дослідження, редагування тексту статті.

Надійшла до редакції 19 лютого 2026 р.

Прийнято до друку 10 березня 2026 р.

Опубліковано 28 квітня 2026 р.

Електронна адреса для листування з авторами: chelentehnos@gmail.com

(Глуценко О. М.)